

İNTERNET ÇAĞINDA MEDYA EĞİTİMİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİNİN ÖNEMİ

Öz

Kitle iletişim araçları ortaya çıktığı tarihlerden itibaren toplumsal, siyasal, ekonomik vb. alanda etkili olagelmilerdir. Örneğın matbaanın yarattığı etki göz önüne alındığında sadece bir baskı teknolojisi olarak değerdendirilememesinin temel nedeni onun toplumsal ve siyasal alanı dönüştürücü gücünden kaynaklanmaktadır. Her kitle iletişim aracı ortaya çıktığı çağın koşullarını etkilediğı gibi çağımızda da internet teknolojilerinin yarattığı değerişim ve dönüşümler ön plana çıkmaktadır. İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte iletişimde klasik “kaynaktan alıcıya giden mesaj” döneminin bittiğı çağımızda sosyal medya kullanan her bireyin bir içerik tüketicisi olmasının yanı sıra aynı zamanda bir medya içerik üreticisi olduğı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte internet ve sosyal medyanın sunduğı avantajların yanı sıra dezavantajları bulunmaktadır. Bireylerin hayatını kuşatan bu yeni teknolojinin sunduğı avantajları iyi kullanabilmesinin yanı sıra dezavantajlarının neler olduğunu farkında olması yaşadığımız çağda önem arz etmektedir. Bu çalışmada hâlihazırda ortaöğretim düzeyinde verilen medya okuryazarlığı dersinin önemi bu bağlam üzerinden değerdendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede medya okuryazarlığı dersi yeni medya çağında haber üretimi, demokrasi, iletişim/ifade özgürlüğü, kamusal alan ve yeni medya gibi temel kavramların yanı sıra siber zorbalık, internetin ticari ve sosyal boyutu (yeni iletişim ortamından kullanıcıların ne yaptığı ve yeni iletişim ortamının kullanıcılara ne yaptığı) başlıkları üzerinden tartışılmıştır. Bu başlıklar en temel sorunların anlaşılması adına oluşturulmuştur. Başlıklar altında ilk olarak başlıklar çerçevesinde eğitimin önemine dikkat çekilmiş ve son olarak kullanıcı odaklı medyada iletişim eğitiminin önemi başlığı altında iletişim eğitiminin neden meslek uzmanları tarafından verilmesi gerektiğı tartışılmıştır.

Çalışmada medya okuryazarlığı dersinin zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi ve son olarak meslek uzmanları tarafından verilmesi gerektiği nedenleri ile birlikte açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kitle iletişimi, medya okuryazarlığı, eğitim, yeni medya.

RETHINKING MEDIA EDUCATION IN THE AGE OF THE İNTERNET: THE IMPORTANCE OF THE MEDIA LITERACY COURSE.

Abstract

Mass media have been effective in social, political, economic etc. fields since their emergence. For example, the printing house is not only considered as a printing technology, considering its impact. The main reason for this is the effect it creates is due to its transformative power in social life. The changes and transformations brought about by internet technologies come to the fore in our day, just as every form of mass media has an impact on the conditions of the age in which it was formed. With the advent of the Internet, the "message from the source to the receiver" era of communication has come to an end. In today's world, it is widely recognized that everybody who utilizes social media is both a content consumer and a media content provider. However, the internet and social media have both benefits and drawbacks. In our age, it is important for individuals to be aware of the disadvantages as well as to be able to use the advantages offered by this new technology that surrounds their lives. In this study, the importance of the media literacy course, which is currently given at secondary education level, has been tried to be evaluated through in this context.

In this context, the media literacy course was discussed over the topics of news production in the new media age, democracy, freedom of communication and expression, public sphere, cyberbullying, commercial and social dimensions of the internet. These subject headings have been created to grasp the most basic problems. Under the headings, firstly, the importance of media literacy education was drawn within the framework of the headings, and finally the importance of communication education in user-centered media, it was discussed why communication education should be given by professional experts.

In the study, it has been tried to explain the necessity of adding media literacy to the curriculum as a compulsory course and the necessity of giving it by professional experts, together with the reasons.

Keywords: Mass communication, media literacy, education, new media.

GİRİŞ

Askeri bir projeden ortaya çıkan internetin günümüzde etki etmediği bir alan neredeyse yok gibidir. Bu bağlamda internete iki kuramsal yaklaşım biçimi bulunmaktadır; liberal ve eleştirel yaklaşım olarak bilinen bu iki yaklaşım interneti farklı perspektiflerden yorumlamaktadır. Liberal kuramcılar internetin toplumda yarattığı dönüşümün toplumsal hayata yansımalarını onun sağladığı olanaklar perspektifinden değerlendirir. Buna göre internetin olanakların son tahlilde toplumların demokratikleşmesine katkı sağlayacağı böylelikle doğrudan demokrasinin uygulanabileceği ile sürülmektedir (Şener, 2006: 65). Eleştirel yaklaşımlar ise internete Marksist felsefenin izini sürerek değerlendirmektedir. Buna göre internetin yarattığı eşitsizliklerin üzerinde yükseldiği ileri sürülmektedir.

M. McLuhan'ın “*medium is the message*” (araç mesajdır) savı “*aracın doğuştan iyi ya da kötü olmadığını, onun değerini belirleyen unsurun nasıl kullanıldığını olduğunu iddia eder*”. Buna göre iletişimde kullanılan araç onu kullanan bireylerin algılarını değiştirir ve dönüştürür. Bireylere olduğu gibi topluma da etki eder, ona mesaj verir. Buna göre ileti her zaman vardır onun iletim yolları ve araçları değişiklik gösterir. Bu nedenle kitap, gazete, dergi, sinema fark etmez ileti hangisi ile iletilirse iletilsin araca göre farklı etki bırakır, algıları şekillendirir ve belki bu algıları başka formlara sokar. McLuhan aracın sanıldığı gibi nötr olmadığını aksine “*iletiye anlamını veren duyma, düşünme ve davranış üzerinde etkili olduğunu*” söyler (Altay, 2005: 15-16). McLuhan'ın savından hareketle her yeni aracın bir anlam inşa ettiği düşünüldüğünde internet ve dijital teknolojiler de kendi anlam dünyasını inşa ettiğini söylemek mümkündür. Üstelik internet iletişim bağlamında düşünüldüğünde kendinden önceki iletişim araçlarına nazaran önemli bir fark ortaya koymaktadır. Bu farkın en belirgin göstergesi ise iki yönlü kitle iletişimine olanak sağlamasıdır. Ayrıca mobil telefonlarda kullanım olanağının sağlanması ile birlikte internet kullanımında zaman ve mekân sınırı ortadan kalkmış çevrimiçi hayatlar ortaya çıkmıştır.

Habermas'ın XX. yüzyılda oldukça ilgi çeken ve sosyal bilimlerde büyük etki bırakan “*kamusal alan*” tezi yaşadığımız çağın dinamikleri ve bu dinamiklerin ortaya çıkardığı yeni toplumsal anlamak bakımından önem arz etmektedir.

“Habermasçı anlamıyla ‘kamusal alan’ fikri, bu tür problemlerin üstesinden gelmeye yardımcı olabilecek kavramsal bir kaynak. Modern toplumlarda, politik katılımın konuşma (talk) ortamı aracılığıyla icra edildiği bir sahneye işaret ediyor. Bu, yurttaşların ortak meseleleri hakkında müzakere (deliberate) buldukları bir alan; yani, kurumsallaşmış bir söylemsel etkileşim alanı. Bu alan, kavramsal olarak devletten ayrı olan; ilke olarak da devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaştığı bir alan. Habermasçı anlamıyla kamusal alan aynı zamanda resmi-ekonomiden de kavramsal olarak ayrı; pazar ilişkilerinin değil, söylemsel ilişkilerin alanı; satın alma ve satmak yerine, tartışma (debate) ve müzakere (deliberate) için bir sahne. Böylece kamusal alan kavramı demokratik kuram için gerekli olan ayrımları, yani devlet aygıtları, ekonomik pazarlar ve demokratik birlikler arasındaki ayrımları göz önünde tutmamıza izin veriyor... Habermas'a göre, burjuva kamusal alan anlayışının ütopyik potansiyeli pratikte hiçbir zaman bütünüyle gerçekleşmedi. Özellikle yerine getirilemeyen talep, bilgi ve tartışmanın herkese açık ve serbestçe erişilir olması talebiydi” (Frazer, 2004: 104-106).

Kamusal alan rasyonel ve eleştirel düşüncenin var olduğu bir ortamda yükselir. Bu doğrultuda bireylerin rasyonel çerçevesinde fikirlerini tartışabileceği, açıklayabileceği enformasyon akışının özgür biçimde sağlanabildiği ortamlara sahip olması gerekir. Bu noktada birey ve toplumların başlıca enformasyon kaynağı olan kitle iletişim araçları hayati bir role sahiptir. Habermas kamusal alan tezini orta koyduğunda gazetelerin rolüne dikkat çekmişse de zaman içerisinde ortaya çıkan her kitle iletişim aracı bu bağlamda yeniden değerlendirilmektedir. Habermas, kitle iletişim araçlarının tarihsel süreç içerisinde egemen ideolojinin etkisi altında kaldığını ve bu etkinin yıllar içerisinde artarak

ilk başlardaki kamusal alan olma potansiyelini zaman geçtikçe yitirdiğinin altını çizmektedir. Bu durum modern demokrasilerde iktidarın meşruiyetinin temel kaynağının rıza üretebilmesinden geçmesi ile birlikte düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kamusal alan olma potansiyeli egemen ideolojinin rıza üretme aracı haline gelmesi ile daralmıştır (Yedekci ve Yedekci, 2021: 116). Benzer bir tartışma özellikle iki yönlü iletişime izin veren ve sosyal paylaşım sitelerinin ortaya çıkmasına olanak sağlayan Web 2¹ (2004) teknolojisinin ortaya çıktığı zaman ile şimdi arasındaki fark üzerine de yürütülmektedir.

Habermas'ın "Araç, mesajdır", "kamusal alan" tezleri birlikte düşünüldüğünde internetin yarattığı ve yaratabileceği potansiyel değişim daha iyi anlaşılabilir olduğu söylenebilir. Özellikle çift yönlü iletişime olanak tanınması, herkesin erişebilir olması, zaman ve mekândan bağımsız bir biçim kazanması onu diğer kitle iletişim araçlarından ayırır ve böylece mesajı olan bir araca dönüştürür. Enformasyonun böyle serbest dolaşımı ve özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşılabilir ve tartışılabilir olması da onu kamusal alan olarak değerlendirilmesine olanak tanır. İnternetin çağımızda etkilemediği bir alan neredeyse yoktur ve özellikle dev bir ticari alan olduğu ve içeriklerin üretiminde ticari kaygıların öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca sosyal medya ağlarının giderek daha az metin veya daha kısa sürelerde fakat çok sayıda içerik üretilebilen bir alan olmasından dolayı hiçbir şey kalıcı olamıyor. İçerik ne kadar etkileşime girerse girsün bir tüketim nesnesi haline geliyor ve üzerinde tartışma yürütülüp bir uzlaş sağlanacak bir fikre dönüşemiyor. Bu durum onun kamusal alan olma potansiyelini aşındırıyor. Tarihte internet dışında tüm kitle iletişim araçları kamusal alan perspektifinden değerlendirildiğinde en temel eleştirilerden biri iki yönlü iletişimde sınırlı kalmasıydı. İnternet bu sorunu ortadan kaldırmış olmasına rağmen yeni sorunları beraberinde getirmiştir.

İnternet içinden geçtiğimiz zamanın hala gelişmekte olan bir teknolojisidir. Bu bağlamda yaratmış olduğu etkilerin ilerleyen yıllarda gelişimine paralel biçimde artacağı ve yeni dönüşümler getireceği öngörülebilir. Bu noktada eğitim müfredatlarının bu değişime ne kadar hazır olduğu incelenmesi gereken bir konudur. Son yıllarda bilgisayar bilimleri, bilişim teknolojileri gibi dersler orta eğitim düzeyinde müfredata eklenmiş, zorunlu dersler kapsamına alınmış ve alanında uzman eğitimciler tarafından verilmektedir². Bilgisayar ve internet teknolojileri ile ilgili derslerin eğitim müfredatına eklenmesi bireyleri geleceğin teknolojilerine hazırlamak bakımından oldukça önemli ve isabetli bir karardır. Fakat bu noktada belirtilmesi gereken temel mesele bireylerin geleceğe hazırlanmasında en önemli unsurlardan biri olan eğitimin internetin yarattığı toplumsal etkilere bireyleri hazırlamada ne kadar yeterli olduğudur. Günümüzde değişim çok hızlı ve keskin bir biçimde gerçekleşmektedir. Özellikle bir internet teknolojisi olarak sosyal medyanın bireylerde ve toplumda kültür ve kimlik değişimlerine yol açtığı

¹ <https://medyaakademi.com.tr/2020/03/26/dunden-bugune-internet-web-1-0-web-2-0-ve-web-3-0/>

² Serap Ilgın, <https://istanbulbogazicienstitu.com/meslek/sayisal/bilisim-teknolojileri-ogretmeni>

böylelikle toplumsal değişimlere de neden olduğu düşünülmektedir. Toplumsal hayatı böylesine etkileyip onu değiştiren ve dönüştüren bir teknolojiden eğitim sistemi ve eğitim anlayışının uzak kalması düşünülemez (Cerrah, 2016: 1405). Eğitim sistemi bireyleri geleceğin teknolojisine hazırlamada izlediği yolu onun sosyal etkileri bağlamında da izlemesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, halihazırda orta eğitim seviyesinde verilen medya okuryazarlığı dersinin revize edilerek ve alanında uzman kişiler tarafından verilmesi sağlanarak çağın yarattığı sosyal değişimlere bireylerin hazır hale getirilmesinin önemi üzerine durulmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada ilk oluşturulan başlıklar çerçevesinde medya ve internet kavramsal düzeyde aktarılmış daha medya okuryazarlığı dersin bu bağlamda yeniden değerlendirilmiştir.

Amaç ve Önem

Bu çalışma derleme bir çalışma olup günümüzde ortaokul düzeyinde verilen medya okuryazarlığı dersinin önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda gerek ulusal gerek uluslararası akademik çalışmalar taranmış ve dersin nasıl daha verimli hale getirilebileceği üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada belli başlıklar oluşturularak bu başlıklar çerçevesinde ve belirlenen amaçlar doğrultusunda alan yazın taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda internet teknolojilerinin yol açtığı sorunlar ve daha verimli kullanılmasına yönelik neler yapılabileceğine odaklanılarak değerlendirme başlıkları oluşturulmuştur.

Çalışmada konuyu ele alış bakımından kullanılan başlıklar çerçevesinde değerlendirilmesi ile alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışma bir derleme çalışma olup ele alınan konuyu (medya okuryazarlığı) inceleyen akademik çalışmaları değerlendirmektedir. Medya okuryazarlığı yapılan araştırmalara yönelik literatür taraması yapılmış ve tartışma başlıklarına uygun çalışmalar incelenmiştir. Son olarak taranan çalışmalar bu çalışmanın amaçları ve soruları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Değerlendirme Başlıkları

Demokrasi, İfade/Basın Özgürlüğü

Kamusal Alan Olarak Yeni Medya ve İletişim Özgürlüğünün Önemi

Kullanıcıların Kolaylıkla İçerik/Haber Üretebilmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Siber Uzamın Yol Açtığı Sorunlar; Siber Zorbalık, Siber Dolandırıcılık

İnternet Teknolojilerinin Ticari Ve Sosyal Boyutu:

Kullanıcı Odaklı Medyada İletişim Eğitiminin Önemi

Çalışmanın soruları:

Medya okuryazarlığı dersi çağın koşullarına göre ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamakta yeterli midir?

Medya okuryazarlığı dersi neden meslek uzmanları tarafından verilmelidir?

1. Demokrasi, İfade/Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü konusundaki ilk mücadeleler İngiltere’de ortaya çıkmış, oradan Amerika ve kıta Avrupası’na yayılmıştır. Basının henüz endüstrileşmediği bu dönemlerde gazeteler, siyasi hareketlilik ve entelektüel verimlilik adına önemli bir vazifeyi yerine getirmekteydi (Keane, 2010: 32). Basın aracılığıyla siyasi hareketliliğin artışı toplumlarda iktidara karşı var olan tutumun sarsılmasına yol açmış ve toplumun, iktidar üzerinde önemli bir baskı gücü olduğunun farkına varılmıştır. Halkın giderek fark ettiği bu güç, iktidarın (kralın) üstün, mutlak, sınırsız ve sorgulanamazlığı ilkesini kökünden sarsmış, böylece iktidarın doğrudan güce ve baskıya dayandığı yönetim sistemleri çözülmeye başlamıştır. Basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü konularında verilen mücadeleler mutlak iktidar anlayışına dayalı krallıkların meşruiyeti sorunsalını ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Süreli yayın olarak gazetelerin çıkışı ve demokrasi arasındaki ilişki bu yönüyle düşünüldüğünde basının ve medyanın dönüştürücü gücü daha iyi anlaşılmaktadır.

Demokrasinin yönetim sistemi olarak kabul görmesi elbette ki kendiliğinden olmamış uzun yıllar süren mücadeleler sonucunda benimsenmiştir. Bu nedenle kitle iletişiminin ortaya çıktığı zamanlardan günümü kadar basın/ifade özgürlüğünün önünde ciddi yasal veya zorlayıcı engeller çıkarılmıştır. Bu engellerin ortaya çıkmasında ise devlet ve onu yönetenler her zaman bir taraf olarak durmaktadır. Jeanneney (2006: 29), bu durumu “*basın özgürlüğünün tarihi, kısaca devlet sırlarıyla yayınlanan haberler arasında yerleşen ayrımın tarihidir*” şeklinde özetlemektedir. Krallığa dayalı yönetimlerin yıkılması ve yerini demokrasiye bırakması bu anlamda tek başına yeterli olmamıştır. Bu noktada altı çizilmesi gereken önemli bir husus ise basın/ifade özgürlüğünün devletler için bir tehdit unsuru olarak görülmemesi gerektiğidir. Çünkü demokrasinin işlerlik kazandığı bir toplumda iktidarlar da varlığını sürdürmekte zorlanmayacaktır. İfade özgürlüğünün önünde engel olmadığı, fikirlerin medeni bir tartışma zemininde karşılaşılarak tartışıldığı müddetçe demokrasi bir işlevsellik kazanabilir. Yeni medya bu anlamda bireye ve devlete bir olanak sağlamaktadır.

Aktif bir biçimde katıldığı iletişim ortamında kullanıcılar; hakları, sınırlılıkları, içerik üretimi ve tüketiminde nasıl bir yol izleneceği gibi konularda yeterli bilgiye sahip değillerdir. Basın özgürlüğü ile eş değer bir kavram olarak ifade özgürlüğü konusunda sınırsız taleplerin yanı sıra, ifade özgürlüğünün önünde engel olarak durmayan konularda da suskun kalınabilmektedir. Bu nedenle, yeni medya kullanıcılarının -yani tüm halkın-

bu konuda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, bunun en azından temel düzeyde yapılması gerekmektedir. Kullanıcıların toplumda yaşanan olay veya gelişmelere kısa sürede tepki verebilme olanağına sahip olduğu çağımız iletişim ortamında bireylerin demokratik talepleri de artmaktadır. Bu noktada vatandaşa demokrasi bilincinin kazandırılması ve yeni kamusal alan olma potansiyelini taşıyan interneti demokratik talepler doğrultusunda kullanabilme kabiliyetinin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yeni iletişim ortamlarının bireyler arası etkileşim özelliği, demokratikleşmenin bir aracı olarak değerlendirilmesini ve tartışılmasını sağlayan en önemli özellik olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bu özelliğin geri besleme boyutunun olması, demokrasi kültürünü geliştiren bir unsur olarak değerlendirilebilir. Erişim; giderek büyüyen nüfus, nüfus içerisindeki farklı eğilimler ve fikirler göz önüne alındığında farklı bakış açılarını bir araya getirebilmeye yarayacaktır. Tartışmanın bilgi üzerinden işlemesi, görüş ve önyargı düzeyinde olmaması, ideolojiler ekseninden yapılmaması için bilginin doğru edinilmesi gerekmektedir. Yeni medyanın büyük ölçüde olanak sağladığı bu müzakere zemini bir sürece işaret eder ve bireylerin hem sorunu tanımlamalarına hem de olası etkilerinin tartışılabilmesine olanak sağlar. Müzakere sonucunda demokratik süreçler, karar mekanizmasını devreye sokar. (Özkaya, 2013:148). Bu noktada iki önemli olan husustan ilki bireylerin, demokrasi ve onun sağladığı olanakların bilincinde olması; ikincisi ise yine bireylerin, yeni medya aracılığıyla oluşan müzakere alanında medeni tartışma becerisini kazanmış olması gerekliliğidir. Bu noktada ise eğitimin önemi ön plana çıkmaktadır.

Medya okuryazarlığı dersi, eleştirel düşünebilme yetisini kazandırabilecek, katılımcı yurttaşlığın ve sivil toplum kavramının önemini anlayabilecek; bu anlamda yeni medyanın bireylere sunduğu olanakları kavrayabilecek ve fikirleri medeni bir tartışma zemininde değerlendirerek demokratik taleplere dönüştürebilecek bireyler yetiştirmeyi hedefleyerek yeniden revize edilmelidir. Bu doğrultuda ifade özgürlüğünün herkesin fikirlerini özgürce ifade ettiği algısından ziyade, her fikrin ifade edilebildiği ve saygıyla karşılandığı bir ortam olduğunun bilincine varacak bireyler yetiştirmek esas alınmalıdır. Toplumda demokrasinin gelişmesi ve siyasi bir kültür olarak yerleşmesi için ifade özgürlüğünün yanı sıra ifade edebilme becerisi de geliştirilmelidir.

2. Kamusal Alan Olarak Yeni Medya ve İletişim Özgürlüğünün Önemi

İletişim, yaşamın tüm alanlarında yurttaşların görüş ve kanaatlerini birbirlerine aktarması ve onları yayma imkânlarında eşit olanağa sahip olma olarak tanımlanmış ve yurttaşların yaşamın tüm alanında iletişim süreçlerini düzenleme yeteneklerinin geliştirilmesi ile temellendirilmiştir. Bu nedenle “*basın özgürlüğü; sivil ve politik hak ve özgürlükler kapsamında düşünülürken, iletişim özgürlüğü; bir sosyal hak olarak karşılık bulmuştur*”. İletişim özgürlüğü, daha çok toplumun tamamını kapsamakta, diğerleri ile birlikte ve diğerleri aracılığıyla gerçekleşeceğine yönelik bir bakış açısını ifade etmektedir (Köker, 1998:147). Basın özgürlüğü sadece bir basına sahip olanlar için garantilenir. Ağ

toplumu olarak adlandırılan günümüz toplumunda ise hemen herkes bir iletişim kanalına sahiptir (Pavlik 2013: 142). Bu nedenle iletişim özgürlüğü daha geniş bir yelpazede düşünülmelidir. Bu yeni iletişim ortamının sağladığı olanaklar (sınırsız erişim başta olmak üzere) bireylerin ifade/iletişim özgürlüğü ve demokrasi gibi hakların üzerinden temellenen konularda daha fazla talepte bulunmasına yol açmıştır. Bu durum internet çağında demokrasinin ve onun en önemli koşullarından olan ifade özgürlüğünün yeniden düşünülmesinin gerekliliğini ön plana çıkarmıştır.

İnternet çağında internet ve demokrasi arasındaki ilişkiye iki farklı biçimde yaklaşılmaktadır. Bunlardan ilki internet ve yeni iletişim teknolojilerini demokrasi kültürünü sağlamlaştıran, fikirlerin ve kanaatlerin özgürce dolaşıma girdiği ve kalıp yargıların yıkılmasına olanak sağlayan mecralar olarak ele alır. Bu ilk dönem kitle iletişim aracı olarak basının ortaya çıktığı dönemlerde basına yüklenen anlamlar benzerlikler göstermektedir. Medya, bir yandan dördüncü kuvvet olarak siyasi iktidarların keyfi uygulamaları üzerinde baskılayıcı, sınırlandırıcı ve sorgulayıcı bir aktör olarak vurgulanmakta diğer yandan da farklı fikirlerin kendini ifade etme, tanıtma fırsatını bulduğu bir müzakere alanı olarak ele alınmaktadır. Bu durum, teorik olarak Habermas'ın kamusal alan formasyonuna eklenerek açıklanmaya çalışılmaktadır (Özçetin, Arslan, Binark, 2012: 53). İyimser veya ütopyik olarak adlandırılan bu yaklaşım, yeni medyanın tüketiciye sunduğu olanakların medyanın “dördüncü kuvvet” formülasyonunda izleyici/okuyucunun rolüne daha büyük önem atfetmektedir. Özellikle kullanıcı odaklı paylaşımlara olanak sağlayan web 2'nin ortaya çıkması ve internet erişimine sahip olan kullanıcıya ücretsiz içerik üretebilme imkanı sunan sosyal medya platformları kamusal alan kavramına yeni bir pencere açmıştır. Bu noktada altı çizilmesi gereken husus, bu imkânı demokratik katılım sürecinde aktif bir biçimde kullanabilmek için yurttaşlık bilincinin artırılmasıdır. Medya okuryazarlığı dersi bu bağlamda düşünüldüğünde ve buna göre revize edildiğinde işlevsel ve faydalı olacağı düşünülmektedir. Çetinkaya'nın (2008: 61), “*Medya okuryazarlığı eğitiminin önemi, sadece medya deneyimleri açısından değil daha geniş bir bağlamda yurttaşlık ve demokrasi anlayışı açısından da gerekli olan eleştirelliğin geliştirilmesine yaptığı vurgudan kaynaklanmaktadır.*” ifadesi bunu ifade anlatmaktadır.

İnternet ve demokrasi arasındaki ilişkiye ikinci yaklaşım biçimi ise eleştirel düşünceyi referans alan şüpheci yaklaşımlardır. İnternetin “*alternatif bir demokratik kamusal alan olamayacağını iddia eden bu yaklaşımlar, eleştirisine yeni iletişim teknolojilerinin ayrıcalıklı bir kesimin erişimine açık*” olduğu iddiası ile başlar. Bunun yanı sıra sadece internet erişimine sahip olmak, onu kullanabilmek ve ondan faydalanabilmek için yeterli değildir. Bunun için bu teknolojileri kullanabilecek bilişsel ve eğitsel bir arka plan gereksinimi vardır. Yine bu yaklaşıma göre “*internet; demokrasinin, rasyonel tartışmanın ve ortak kanaat üretiminin olduğu bir platformdan ziyade daha çok tepkisel, anlamsız ve öfkeli söylemlerin baskın olduğu kargaşa içerisinde olan bir ortamdır*”. Buna göre; “*internet farklı fikirlerin çatıştığı, tartıştığı ve karşılaştığı*

bir kamusal alan olmaktan ziyade, gerçek hayatta olduğu gibi küçük ve kapalı cemaatçiklerin olduğu bir mecra olarak” görülmektedir (Özçetin 55). Bunların yanı sıra erişim maliyeti azalan internet, esasında ticari anlamda büyük bir endüstri haline gelmiştir. İnternet teknolojilerinin devasa bir ticari platformlara dönüşmesi de internetin kamusal alan olma özelliğini bozan diğer bir etken olarak düşünülmektedir.

Bu noktada sorulması gereken temel soru yeni medyanın (özellikle sosyal medya) toplumun tüm büyük bir kesimi tarafından kullanılabilme olanağı olmasına rağmen bunun bir dönüşüme neden olup olmadığıdır. Farklı seslerin yeni medyada temsil olanağı bulması onların toplumsal konumlarına ne gibi etki etmektedir? Özgül’e (2012: 4531) göre “*bu sesler internette yer aldıklarında ancak herhangi bir eylem ya da değişime yol açmadıklarında, aslında sadece bu seslerin, marjinal konumlarından sistemin içine çekilerek ehlileştirilmesi söz konusu olmaktadır*”. Morozov, internetteki özgürlüğün bir yanılsama olduğunu ve sansürün yani medyada da otoriter rejimler tarafından sürdürüldüğünü söyler. Bunun yanı sıra yeni medyanın tek merkezden ve topluma daha kolay erişim olanağı sunduğu için siyasi propagandayı da daha kolay hale getirdiğini ileri sürer (2011: 117).

Eleştirel veya şüpheci olarak adlandırılan bu yaklaşımlar internetin kamusal alan olarak konumlanabilmesinde eğitimin önemine dikkat çeker. Buna göre teknolojik gelişmeler, internete erişim maliyetlerini azaltmış olsa da (örneğin, daha ucuz ve akıllı telefonlar), tek başına erişim, özellikle sosyoekonomik anlamda dezavantajlı gruplar için yeterli değildir. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, internete erişim ve siyasal katılım sürecinde eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmazken onu kamusal tartışmada kullanabilme açısından eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Bireylerin eğitim almasının önündeki engeller bir anlamda onların çevrimiçi faaliyetlerinin kalitesine de yansımaktadır (Yun, 2015: 8). Buckingham (2007) da benzer şekilde internet kullanım oranlarının içeriğin kalitesini etkilediğini vurgulamış, medya eğitiminin de teknik beceriler geliştirme ya da kendini ifade etmeyi teşvik etmekten çok medyanın nasıl işlediğine yönelik sistematik bir anlayış kazandırması gerektiğinin altını çizmiştir. İnternet platformlarında, politik katılım sürecinde eğitimin büyük etkisinin olmamasına rağmen çevrimiçi faaliyetlerin kalitesinde eğitimin öneminin ortaya çıkması kamusal alan olarak yeni medyanın işlevselliği bakımından önem arz etmektedir.

Yeni medyanın kamusal alan olarak işlevselliğini farklı yorumlayan bu iki yaklaşım her ne kadar birbirinden ayrı konumlansa da her ikisi de yeni medyayı demokrasi adına işlevsel hale getirebilecek kullanıcıların yetiştirilmesinde eğitimin önemini ortaya koymaktadır. Yeni medya ve internet, sadece iletişim ortamını değil tüm sosyal hayatı etkilemiş, hem kişiler arası hem de kişiler ve kurumlar arası etkileşimin çok daha fazla olduğu bir döneme geçişi sağlamıştır. Süreli yayın olarak gazetelerin ortaya çıkmasının demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesindeki etkisi, günümüzde farklı bir biçimde kendini göstermektedir. Enformasyon akışının çift yönlü olduğu çağımızda “*medya okuryazarlığı eğitimi ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı açısından, her vatandaşın sahip olduğu*

temel haklarının bir parçasıdır ve çağdaş demokrasiyi işlevsel hale getirmek için önem arz etmektedir”(Apak, 2008: 30).

3. Kullanıcıların Kolaylıkla İçerik/Haber Üretebilmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Yeni medyanın ne olduğu, nasıl çalıştığı, toplumda nasıl bir rol oynadığı, hangi yaş aralıklarında hangi amaçlar için kullanıldığı, üretim ve tüketime etkileri konusunda çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Karagöz, 2013; Rideout, 2012; Özçetin vd. 2012; Ceyhan, 2017; Babacan, 2015; Karaduman, 2002; Pavlik, 2013; Timisi (2003). Yapılan çalışmalar, yeni medyanın sosyal, siyasi ve ekonomik hayatı etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle yeni medyanın tüketicilerin de içerik üretebildiği bir platforma dönüştüğü web 2.0 yaygınlaşması ile sosyal hayat da dönüşüme uğramıştır. Bilgiye erişim yeni medyanın sunduğu olanaklarla birlikte hızlı, rahat ve pratik bir hal almıştır. Özellikle internete erişim ve kullanıcı odaklı uygulamaların da mobil araçlara entegre edilmesi ile birlikte yeni medya platformları günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (İnce, 2017: 27). Mobil telefonların internet teknolojilerini (kullanımında zaman ve mekan sınırlamalarından kurtararak) çok daha işlevsel hale getirdiği bilinen bir gerçektir. Bireyler zamana ve mekana bağlı olmadan anlık olarak enformasyona bağlıdır ve dolayısıyla alınan enformasyona karşı kısa sürede tepki verebilmektedir. İnternet teknolojisinin anlık iletişim mecrası haline gelmesi büyük ölçüde mobil telefonların internet kullanılabilir düzeyde getirilmesi sayesinde gerçekleşmiştir. (Creeber& Martin, 2009: 139-150). Çağımıza haber başta olmak üzere bilgiye ulaşıldığı anda anlık olarak tepki verilebilmekte, sosyal medya platformlarında konu hakkında etiket (hashtag) oluşturularak kamuoyu gündemine taşınabilmektedir.

Yeni iletişim teknolojileriyle beraber okurun rolü de değişmiş ve okur, tüketici rolünden sıyrılıp haber üretimine de aktif olarak katılabildiği bir kimliğe bürünmüştür. Vatandaş gazeteciliği kavramıyla beraber artık her vatandaş kendi imkânları çerçevesinde akıllı cihazlar ve sosyal medyanın da yardımıyla yayın yapabilmektedir. Okurlar; kendi bloglarından görüntülü, sesli, fotoğraflı, yazılı haberler vererek tüketicilikten üreticiliğe geçmişlerdir (Çetinkaya ve Öztürk, 2015: 128).

Haber üretimi ise başlı başına uzmanlık gerektiren; 5N 1K kuralının yanı sıra bir dizi etik ve sosyal sorumluluk gerektiren bir iştir. Çalışmanın girişinde de ifade edildiği gibi bunun için lisans ve ön lisans düzeyinde yıllar süren bir eğitim verilmek suretiyle gazeteciler yetiştirilmektedir. Haber üretim sürecine etki eden faktörler çoğu zaman meslek profesyonellerini dahi zor duruma düşürmekte ve gazetecileri bir takım sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Haber üretimi böylesine ciddi ve kurallara bağlı bir işken internet çağında bambaşka bir boyut kazanmıştır. İnternet çağında kolaylıkla içerik üretebilen kullanıcılar aynı şekilde haber üretim süreçlerine de aktif bir biçimde katılabilmektedir. Bu anlamda medya okuryazarlığı dersi kapsamında internette içerik ve haber üretim sürecinde dikkat edilmesi gereken hususların öğrencilere aktarılması ve

uygulamalı olarak pekiştirilmesi gerekliliği giderek önem kazanmaktadır. Aynı durum sosyal medyada herhangi bir içerik üretimi içinde geçerlidir.

İletişim/ifade özgürlüğü her alanda olduğu gibi iletişim alanında da sınırsız değildir. En temel göstergesi başkasının sınırlarını öte geçecek bir özgürlüğün hem yasal hem de sosyal hayat içerisinde kabul görmeyeceği gerçeğidir. “*özgürlüklerin norm alanına bakıldığında her özgürlüğün kendi yapısından kaynaklanan bazı sınırlarının olduğu görülmektedir. Bunlara ‘özgürlüklerin objektif sınırları’ denilmektedir.*” (Hakyemez, 2002: 18). İfade özgürlüğünün sınırları ülkeden ülkeye farklılıklar içerse de birçoğunda yasal olarak çerçevelenmiştir. Türkiye’nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklara Yönelik Uluslararası Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin öngördüğü sınırlama nedenleri üç grup altında toplanabilir:

1. Genel ahlakın korunması
2. Başkalarının şöhret ve haklarının korunması
3. Milli güvenliğin, toprak bütünlüğünün ve kamu düzeninin korunması (Cankaya ve Yamaner, 2012:28)

Türkiye gibi birçok ülke bu sözleşmelere taraf olmasına rağmen uygulamada farklılıklar olması maddelerin iç hukukta farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. İnternet ortamında yapılan paylaşımlar da temel hak ve özgürlüklerden olan ifade özgürlüğünün sınırlarına bağlıdır. “*Liberal demokrasiyi benimseyen ülkelerde temel hak ve özgürlükler daha geniş bir serbestiye sahiptirler. Hatta düşünce özgürlüğü gibi kimi özgürlükler sadece çok istisnai durumlarda sınırlamaya tabi tutulmaktadır. Bu noktada bazı özgürlüklerin "mutlak" niteliğe sahip olduğu ve rejimin özgürlükçü niteliğinin de özgürlükler konusundaki bu mutlaklıkla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir*” (Hakyemez, 2002: 18).

İfade özgürlüğünün hem yasal hem de sosyal hayat içerisindeki sınırları internet dünyasında da büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır. Fakat internetin, kullanıcıların kolaylıkla fikirlerini ifade edebildiği ve paylaşabildiği bir ortam olması ifade özgürlüğü sınırları konusunda yeni tartışmaların gündeme gelmesine neden olmuştur. İnternet kullanımında hitap edilen kitleye olan fiziki uzaklık, sahte kimlik oluşturarak paylaşımlar yapabilme, internet dünyasının hızlı tüketilen bilgilerden oluşması ve buna bağlı olarak fikirlerin değerlendirme yapılmadan paylaşılması yasalar bir yana etik ihlallere yol açmaktadır. Yazılı basın için tiraj, TV için reyting ne ise internet platformlarında “tık, beğeni, cevaplama” odur. Tiraj veya reyting kaygısıyla manipülatif içerik üretimi yapıldığı gibi tıklanma kaygısı ile de aynı şekilde içerik üretilebilmektedir.

Özellikle sosyal medyanın ortaya çıkışıyla birlikte daha önce çoğunlukla gazeteciler tarafından üretilen ve yayılan haber de kullanıcıların üretebildiği bir içerik haline dönüşmüştür. Haberi ilk veren olmak tüm medya platformları için her zaman

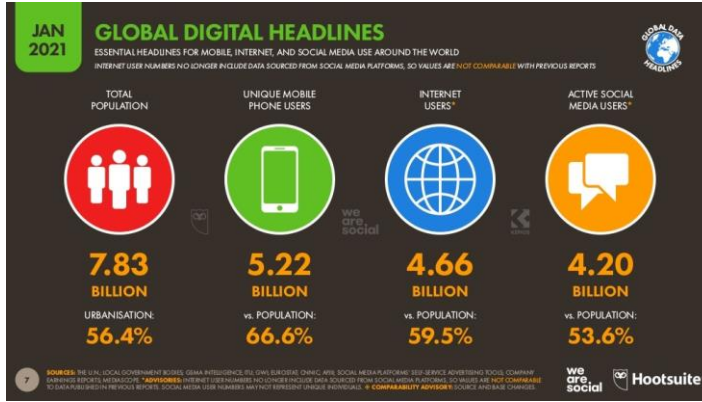
önemli bir mesele olagelmıştır. Bununla birlikte gazeteci için en önemli meselelerden biri de haberi ilk veren olmanın yanı sıra doğru olanı haberleştirmek ve habere konu olacak her olayı belli kurallar çerçevesinde aktarmaktır. Kamuoyunun ilgisini çekmenin yanı sıra okuyucu/izleyici üzerinde yaratacağı etkiler, habere konu olan özel veya tüzel kişinin hakları gibi bir takım etik unsurlar habere doğrudan etki etmektedir. Haber üretimi, habere konu olan olayın veya olgunun belli etik ve söylemsel süzgeçlerden geçirilerek yapılan ve ahlaki sorumluluk gerektiren bir iştir. Bu nedenle lise ve üniversitelerde yıllar süren bir eğitim verilmektedir. Günümüzde medyada kolaylıkla içerik üretebilme olanağı sağlayan kullanıcı odaklı iletişim ortamında, bahsedilen nedenlerden dolayı kullanıcıların temel düzeyde bir eğitim almasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra haber üretim süreçleri hakkında bilgi sahibi olan bireyler enformasyon çağı olarak adlandırılan çağımızda doğru ve yalan haber ayırımını yapabilecek düzeye erişebilecekleri düşünülmektedir.

4. Siber Uzamın Yol Açtığı Sorunlar; Siber Zorbalık, Siber Dolandırıcılık

Siber uzamın yol açtığı sorunlar; siber zorbalık, siber dolandırıcılık: “*Siber zorbalık ya da sanal zorbalık, birey veya grup tarafından diğerlerine, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile düşmanlık ve korkutma amaçlı mesaj ve resimlerin kasıtlı ve düzenli bir şekilde gönderilmesidir*” (Aksaray, 2011: 406). Günümüzde yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet, sosyal ve toplumsal bir boyut kazanmıştır. Her ne kadar sanal dünya olarak adlandırılrsa da gerçek yaşamda var olan sorunların bu dijital dünyada karşılığı bulunmaktadır. Bu nedenle kullanıcılar, internet kullanımının sağladığı imkânlar gibi yol açacağı sorunları da bilmek ve bu sorunlarla başa çıkmayı öğrenmek durumundadır.

We Are Social’ın 2021 yılında yayınladığı rapora göre göre dünyada 4.66 (Grafik 1) milyar insan çevrimiçi durumdadır³. Yıllan yıla hızla artan çevrimiçi insan sayısının ilerleyen yıllarda dünya nüfusunun neredeyse tamamını kapsayacağı düşünülmektedir. Aynı araştırmaya göre Türkiye’de internet kullanımını dünya ortalamasının üzerindedir. Buna göre dünya nüfusunun %59.5’i internet erişimine sahipken Türkiye’de bu oran %77.7’dir (Grafik 2). Aynı araştırmanın 2020 yılında yayınlanan raporuna göre bu oran dünyada %59, Türkiye’de ise %74 olarak hesaplanmıştır. We are Social’ın düzenli olarak yaptığı bu araştırmalara göre internet kullanım oranları her yıl artmaktadır. Bu durum ilerleyen yıllarda çevrimiçi oranının nüfusun neredeyse tamamını kapsayacak dereceye ulaşana kadar bu şekilde süreceğini göstermektedir.

³ <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>

Grafik 1: Dünya internet kullanıcı istatistikleri 2021

Grafik 2: Türkiye internet kullanıcı istatistikleri 2021

İnternetin yaygınlaşması hayatın birçok alanında dönüşüme yol açmış; dijital kültür, dijital vatandaşlık, dijital toplum gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. “İletişim teknolojilerindeki hızlı gelişimden etkilenen kültür dünyasında, artık dijital sistemler ve onun kuralları hüküm sürmektedir. Sayılar, kullanıcı profilleri, imajlar, simgeler ve dijital terminoloji tarafından yapılan dijital kültür, sosyal ağlarda izlenebilmektedir. Her simgesel ortam gibi kendi kodlama ve kodaçımına biçimleri ve kendi diline sahip olan böylesi bir sanal ortamda benzeşimi mükemmelleştiren şey, yeni toplumsal ve kültürel kodların üretilmesidir. Teknolojiyle birlikte değişen bu yeni iletişim ortamlarının ortak noktasını “dijitalleşme” oluşturmaktadır.” Gere, (2008: 16) Raymond Williams’ın kültür tanımlamasına (kültür belli bir tarihsel dönemde bir grubun ya da bir grubun yaşam tarzı) atıf yaparak çağımızın kültürünün de dijital kültürün varlığını öne sürmeyi önerir. Dijitallik, kültürün bir göstergesi olarak düşünülebilir, çünkü herhangi bir tarihsel dönemle karşılaştırıldığında yaşam tarzımızı en açık şekilde diğerlerinden ayıran işaret ve iletişim sistemlerini kapsar.

Sosyal yaşamın, kültürün dijitalleşmeyle birlikte geçirdiği evrim sosyal hayatı ve bireylerin yaşam içerisindeki faaliyetlerini de kendi kurallarına göre değişime uğratmıştır. Dijital kültürün kendine özgü kodları bulunmasına rağmen onu diğer kültürel formlardan

ayrı tutmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Dijital kültür; kültürü altüst etmemiş onu kendi kuralları çerçevesinde dönüşüme uğratmıştır. Dijitalleşmenin yaşamın içerisine nüfuzu ve kültürü etkilemesi ise büyük oranda web2'nin ortaya çıkışı ile mümkün olabilmektedir. Kültürü ve sosyal yaşamı kendi kuralları çerçevesinde dönüşüme uğratan internet ve sosyal ağlar sosyal hayat içerisindeki sorunlu konuları da kendi ekseninde dönüşüme uğratmıştır. Bunların başında ise siber zorbalık, siber dolandırıcılık, nefret söylemi, hakaret içeren paylaşımlar gibi konular gelmektedir.

Okul çağındaki çocukların ve gençlerin internette en çok karşılaştığı sorunların başında siber zorbalık gelmektedir. *“Siber zorbalık, ‘bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür.’ İki çeşit siber zorbalık bulunmaktadır: İlki olayın daha çok teknik yönünü içeren elektronik zorbalık (electronicbullying), diğeri ise olayın daha çok psikolojik yönünü içeren elektronik iletişim (e-iletişim) zorbalığıdır (e-communicationbullying). (Arıcak vd. 2012: 102)”* Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık büyük ölçüde birbirinden farklı biçimlerde kendini göstermektedir. *“Geleneksel zorbalıkta kurbanın taciz edilebilmesi için fiziksel bir ortam gerekirken, siber zorbalıkta buna gerek olmamasıdır. Geleneksel zorbalık sıklıkla gencin okuldayken karşılaştığı yaygın ve bilinen bir taciz biçimidir. En çok okuldan eve veya evden okula gelip giderken, oyun alanlarında veya okul servislerinde yapılmaktadır.”*(Aksaray, 2011: 410)

Wang'ın (Wang vd. 2009) siber zorbalık konusunda yapmış olduğu bir araştırma kurban seçimi, siber zorbaların motivasyonları gibi konular geleneksel zorbalık ile benzerlikler içerdiğini bulgulamıştır. Bunun yanı sıra *“siber zorbalıkla ilişkili araştırmalar, siber zorbalık ve mağduriyetin bireylerin sosyal, akademik ve duygusal yaşamları üzerinde çok ciddi olumsuz etkilerinin bulunduğunu göstermektedir.”* (Eroğlu ve Güler, 2015: 119).

Dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmalar siber zorbalığın daha çok çocuklar ve ergenlere yapıldığını göstermektedir. Bu nedenle siber zorbalık ile ilgili araştırmalar çoğunlukla çocuklara ve ergenlere yönelmiştir. Raskauskas ve Stoltz’un (2007: 571) yurtdışında ergenler üzerinde yaptığı araştırma ergenlerin %48’inin elektronik yollarla mağdur edildiğini, %21’inin ise siber zorbalık yaptığını ortaya koymuştur. Türkiye’de Bayram ve Sayılı’nın (2013) yaptığı çalışmada ise öğrencilerin *“%30, 6’sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber zorbalığa (e-posta, sanal alem, metin mesajları, sosyal paylaşım siteleri, video klipleri vb) maruz kaldıklarını belirtmişlerdir”*.

Görüldüğü üzere internet kullanımının artmasıyla birlikte dönüşen sosyal hayat yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Ergenler, en sık karşılaştıkları sorunlardan biri olan siber zorbalıkla başa çıkma konusunda desteğe ihtiyacı oldukları söylenebilir. Bu anlamda *“İlköğretim Bilişim Teknolojileri ders programının kazanımlarına baktığımızda Bilişim Teknolojilerinin temel kullanım alanı olarak bilgiye erişim ve iletişim konusunda*

öğrencilerin uyması gereken etik ve sosyal değerlere yönelik temel beceriler kazandırmanın önemine vurgu yapıldığı görülmektedir”. (Serin, 2012: 112). Fakat bu dersin temel amacı bilişim teknolojileri (çoğunlukla bilgisayar) kullanma becerilerinin geliştirilmesi üzerine olduğundan sosyal boyutuna yeterinde değinilmemektedir. *Eğitim kurumlarında teknolojiyle yoğun birlikteliğin yaşandığı günümüzde mevcut ilk ve ortaöğretim rehberlik programları ile öğrenci disiplin yönetmeliklerinde siber zorbalık konusuyla ilgili önleyici uygulama ve çalışmaların bulunmadığı görülmektedir. Bu anlamda yetkililerin konunun önemiyle ilgili farkındalık düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Siber zorbalık, çok yönlü bir problemdir ve bu, problemin disiplinler arası bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır”* (Serin, 2012: 3).

Dijitalleşmenin sosyal hayatta birçok dönüşüme yol açtığı, böylece yeni sorunları ortaya çıkardığı gerçeğini göz ardı etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu anlamda öğrencilere siber zorbalıkla başa çıkma konusunda destek olunmalıdır. *“Bilişim Teknolojileri”* dersinin zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi yeni teknolojiler konusunda hassasiyet gösterildiğinin bir kanıtıdır. Bu aynı zamanda yeni teknolojilerle bireylerin ne yaptığı ve yeni teknolojilerin bireylere ne yaptığı gibi sosyal konularda aynı hassasiyetin gösterilmediğinin de bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. *“Günümüzde çocuklar ve gençlerin yeni medya araçlarını da yoğun olarak kullanmaları, yeni medya okuryazarlığı eğitiminin, medya okuryazarlığı eğitimi kapsamına dahil edilmesini elzem kılmaktadır. Siber zorbalıkla mücadele de ancak öğrencilerin teknolojiyi ve interneti akıllıca, sorumlu bir şekilde ve etik değerlere uygun olarak kullanmayı öğrenmeleriyle mümkün olabilecektir* (Akca vd., 2014: 26-27). ”

2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından medya okuryazarlığı dersinin müfredatı güncellenmiş ve ders kapsamında siber zorbalık konusunda farkındalık oluşturulması belirtilmiştir⁴. Fakat medya okuryazarlığı dersinin seçmeli ders olması dersin önem derecesini düşürdüğü gibi ve uzman eğitimci probleminden dolayı da yeterince verimli olmayacağı düşünülmektedir. Ayrıca siber zorbalıkla mücadelede çocuk, aile, okul paydaşları ile oluşturulacak işbirliği sağlanabileceği açıktır. Dersi veren öğretmenlerin tüm bu paydaşların organize edilmesinde en belirleyici faktör olacağı düşünülmektedir.

⁴Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf)

5. İnternet Teknolojilerinin Ticari Ve Sosyal Boyutu:

İletişim teknolojilerinin tarihsel gelişimine bakıldığında sosyal, siyasi, ekonomi gibi temel alanlarda birbirini karşılıklı olarak etkiledikleri görülmektedir. Habermas, Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü adlı çalışmasında bunu kavramsal olarak ortaya koymuştur. Yine McLuhan'ın "küresel köy" tanımlaması kitle iletişiminin sosyal hayatı ne düzeyde etkilediğinin somut örneklerindedir. Her çağın kendine özgü kitle iletişim aracı o çağın insanı üzerinde sosyal belirleyiciliğini göstermiştir. Örneğin: çalışmanın başında ifade edildiği gibi süreli gazetelerin ortaya çıkışı ile birlikte tarihin en önemli dönüşümlerinden biri olarak kabul edilen Fransız İhtilali'nin çağdaş olması bir tesadüf değildir. Diğer bir örnek ise radyo ve televizyonun ortaya çıktığı dönemlerdir. Radyo ve televizyon üzerine sayısız çalışma yapılmıştır.

Çağımızın belirleyici kitle iletişim aracı internet ve internet çağının toplumu ise Castell'in ifadesiyle "ağ toplumu"dur. Diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında interneti öne çıkararak özellik, onun herkes tarafından içerik üretebilecek şekilde kullanılabilmesidir. Şüphesiz her teknolojik ilerleme gibi internet de toplumsal yaşamda insanların tutum, davranış ve alışkanlıklarına önemli değişikliklere yol açabilecek potansiyele sahiptir. Öyle ki internet toplumsal yaşam içerisinde bireyler arası her türlü ilişkiyi etkilediği ve sosyal yapıda değişimlere yol açtığı görülmektedir (Tarcan, 2005: 3).

İletişim eğitiminin gerekliliğinde bir diğer husus ise giderek büyüyen ve artık toplumun hemen tüm katmanlarına erişen internet teknolojilerinin ticari ve sosyal boyutudur. Sosyal boyutuna değinilecek olursa en öne çıkan unsurlardan biri bireylerin her birinin kişisel sosyal medya hesabını ücretsiz bir biçimde edinebilme olanağına sahip olmasıdır. Çağımız toplumunu "gösteri toplumu" olarak adlandıran Debord'un, (2006: 22) "*İzleyici ne kadar çok seyredirse o kadar az yaşar kendisini egemen ihtiyaç imajlarında bulmayı ne kadar kabul ederse kendi varoluşunu ve kendi arzularını o kadar az anlar. Gösterinin etkin insan karşısındaki dışsallığı kendi davranışlarının artık bu insana değil, bu davranışları ona sunan bir başkasına ait olması gerçeğinde ortaya çıkar. İşte bu yüzden izleyici hiç bir yerde kendini evinde hissetmez, çünkü gösteri her yerdedir.*" tanımı modern insanı çevreleyen gösteri çağını ve gösteri çağında bireyin konumunu anlatmaktadır. Bireyler, gösteri çağında kendilerini ifade edebilmek ve görünür hale gelmek için kendi medya platformlarına sahiptir ve yeterince çaba sarf ederlerse görünür hale gelmelerinin önünde bir engel yoktur. İnternet dünyasında kısa bir inceleme yapıldığında bu anlamda sayısız başarı öyküleri bulunmaktadır. İşin diğer boyutuna gelindiğinde ise bireylerin bu dünyada kendilerine yer bulabilmek adına yeni bir dünya kurduğu ve bunun da yabancılaşmaya yol açtığı önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni medyanın bir fırsatlar mecrası olması bir eğitim konusu iken onunla yaratılan bu yeni simülasyon evreni ayrı bir eğitim konusudur. İkinci ve önemli konulardan biri ise yeni medya ve internet teknolojilerinin ciddi bir ticari yapıya sahip olmasıdır. İnternet giderek büyüyen dev bir ticari platform haline gelmektedir. Bugün

dünyanın en büyük şirketi (<https://www.amazon.com/>) bir e-ticaret şirketidir ve rakipleri arasındaki ticaret hacmi farkı giderek açılmaktadır. Bu durum, ticari ve ekonomik faaliyetlerin dönüştüğünün en somut örneklerinden biridir. İnternet teknolojilerinin son yıllarda hızlı büyümesinin nedeni de internet kullanıcılarının yıldan yıla artış göstermesi ve e-ticaretin yaygınlaşmasıdır. İnternet dünyasında yer alan her kullanıcı, aynı zamanda e-ticaret platformları için müşteri, siyasi partiler gibi toplumu etkileme çabasında olan sivil toplum örgütleri için ise önemli bir fırsattır. İnternet teknolojilerinin bir özelliği de kullanıcıların internet kullanımı esnasında yaptığı aramalardan, ilgi alanlarına göre tıkladığı sayfalardan algoritmalar oluşturarak kullanıcıya özel içeriklerin üretilmesidir. Kullanıcı odaklı içerik üretiminde ticari boyut kişinin yapmış olduğu aramalar veya tercihlerine yönelik reklama maruz kalmasından dolayı daha kolay anlaşılabilirken kişiyi çevrimiçi tutma amacıyla yapılan kişinin anlam dünyasına yönelik içeriklere maruz kalması aynı derecede anlaşılmamaktadır. Bu da internetin her türlü görüşün yer aldığı bir kitle iletişim aracı olduğu savını aşındırmaktadır.

6. Kullanıcı Odaklı Medyada İletişim Eğitiminin Önemi

Günümüzde eğitimciler okullarda internet erişimi ve dijital iletişim kullanımı konusunda zor kararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Okullarda cep telefonu, mesajlaşma, sosyal ağların kullanımı genel olarak olumsuz karşılanmakla birlikte bu yeni iletişim biçiminin eğitime entegre edilmesi yönünde tartışmalar yürütülmektedir (Ribble 23). İnternet birçok yönden bireyin hayatını kolaylaştırmakta, bilgiye çok kısa sürelerde erişimini sağlamaktadır. İnterneti kötü veya zararlı olarak tanımlamak yol açtığı sorunlara çözüm olmayacaktır.

Giderek günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet kullanımını sınırlamak yerine kullanıcıyı internet kullanımı konusunda daha nitelikli hale getirmek gerekmektedir. Kullanıcılar internetin imkânlarını, sınırlarını ve tehlikelerinin bilincinde olacak şekilde eğitim almalıdır.

Bireyin sosyal hayat içerisinde en temel gereksinimlerinden biri diğerleri tarafından onaylanma isteğidir. Goffman'a göre, bireyler "*çevresindekiler tarafından nasıl algılandığı ve böylece diğerlerinin kendisine karşı olan davranışlarını şekillendirmeye yönelik imaj oluşturma çabasına girişirler. Sosyal hayatın bir tiyatroya benzer ve sahnede herkesin çevresindekilere karşı bir oyunu oynar*". Bu görüşe göre, sosyal hayatın etkileyici bileşeni, başkaları tarafından verilen veya alınan bir izlenimdir (Goffman, 1956: 160). Goffman'ın sosyal yaşamı tiyatro olarak tanımladığı yıllarda sahne sosyal hayatın içi olarak görülmüştür. Sıradan bireyler düşünüldüğünde izlenim yaratacağı alan olarak sahnenin çok dar olduğu kolaylıkla söylenebilir. Günümüzde ise bireylerin izlenim yaratabileceği alan olarak sosyal medya düşünülebilir. Bu sahne oldukça geniş ve görece tüm dünyaya açılan bir sahnedir. Bireyler, günümüzde hem izlenim yaratma hem de onaylanma amacıyla sosyal medyayı aktif bir biçimde kullanmaktadır. Siber alanda oluşturulan kişisel sayfalar aracılığıyla bireyler kendilerinin ilgiyle izlendiği düşüncesine

kapılabilirler. İnternet, bireylerin kişiliğini hayali bir dinleyici/izleyici kitlesi için parlatmaya, cilalamaya teşvik eder. Bunun en temel motivasyonu bireyin sosyal hayat içerisinde onaylanma ihtiyacıdır. Kişisel sayfalar bireye benliğini sunma imkanı verir, bu kimi zaman kendi yaşam öyküsü, kimi zaman özel hayatın özel ve güzel anlarıyla sarıp sarmalanarak oluşur (Sayar, 2002: 61). Bu durum “kişisel sayfalarla yaratılmaya çalışılan imajın bireyin öz kimliğinden uzaklaşmasına yol açmaması kaydıyla” her bakımdan insani bir davranış olarak değerlendirilmelidir.

“Çevrim içi kimlik, kişinin daha zeki, daha seksi, daha pürüzsüz veya daha cesur görünmelerini sağlamak için yaratılmış bir kimliktir. Seçilen kişilik genellikle o kişinin sahip olduğu veya sunmak istediği kimliği gösterir. İletişim sistemlerinde çevrim içi kimliği kolaylaştırmak için, belirli çevrim içi kimliği yürütmek için bir 'sanal kimlik' oluşturulmalıdır. Sanal bellekte depolanmış bilgilere dayanarak sanal kimliğin gerçek hayata entegrasi siyah ekranı aradan kaldırmıştır”. (İsmayılzada, 2017: 229). Kişisel sayfalarda yapılan paylaşımların, bireyleri gerçek hayattan soyutlandığını söylemek abartılı bir söylem olsa da bu sayfalar aracılığıyla bireylerin gerçek kimliklerinin dışında bir hayali kimlik yarattıkları söylenebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, inşa edilen kimliğin farkında olunması ve kişinin kendi yarattığı bu sanal kimlikle özdeşleşerek kendinden uzaklaşmasına yol açmamasıdır.

Hood'un, (akt. İşman vd.:613)sosyal medyada benliğin inşası sürecini “*hepimiz ikinci bir hayat isteriz*” başlığı altında tartışırken “*sosyal medya kullanıcılarını, içinde hiç yaşanmayan, hastalanmayan harika bir bedene sahip olabileceği şahane evlerde sıra dışı yaşamlar sürebileceği çevrimiçi bir dünya tasarlayan bir birey olarak düşünür. Ardından, gerçek hayat ile sanal uzamda yaratılan benliğin farklarına dair çarpıcı örnekler verir. Bu örneklerde doğrudan bireyin kendi benliğini oluştururken başkalarının görmek istediği benliği yarattığına işaret eder.*” Birey sosyal medya aracılığıyla kendini bir anlamda başkalarının onayına sunar ve onaylanma ihtiyacını gidermeye çalışır. Bu durum kişisel gelişimde birey için motivasyon kaynağı olarak düşünülebilir fakat öz benliğinden uzaklaşmaması kaydıyla.

Dijitallik artık kaçınılmaz bir biçimde yaşadığımız çağın belirleyicisidir. Devletler vatandaşlarıyla dijital ağlarla (dijital vatandaşlık) bağ kurmakta ve dijital platformlarla vatandaşlara birçok konuda kolaylıklar sağlamaktadır. Yaşadığımız çağda “dijital kültür” kavramının ortaya çıkışı da aynı şekilde çağın dinamikleri ile ilişkilidir. Dijitalliğin böylesine belirleyici olduğu bir çağda bireylerin ilişkilerini ona göre düzenlemesi sıra dışı bir durum değildir. Bu nedenle bireylerin sosyal hayat içerisinde görev ve yükümlülüklerinin yanı sıra toplumsallaşmasında en önemli etken olan eğitimin de buna göre revize edilmesi gerekmektedir. “*Türkiye’de ayrı bir ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinde içerik daha çok medya ürünleri üzerine kurgulanmış ve medya ürünlerini kullanabilme yeteneği ön planda tutulmuştur*” (Apak, 2008: 111). Çağın koşulları ve gereksinimleri doğrultusunda bunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. İnternet ile ne yapılacağına eğitiminin yanı sıra internetle neyin nasıl

yapılacağına eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Medya okuryazarlığı eğitiminin çocukların korunması ve gelecekte bir yetişkin olarak katılacağı sosyal hayata onları hazırlamada önemli olacağı düşünülmektedir.

Medya okuryazarlığı konusunda son yıllarda artan araştırmalar ve geliştirilen projeler dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında dersin müfredatı güncellenmiştir. Müfredat incelendiğinde yeterlilik konusundaki sorunların önemli derecede giderildiği anlaşılmaktadır. Fakat dersin seçmeli dersler kategorisinde olması yeterli önemin verilmemesine neden olacağından verimlilik konusunda aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Medya okuryazarlığı dersi ile ilgili en temel sorunlardan biri de dersi veren eğitimcilerin uzmanlık alanları ile ilgili sorundur. Talim Terbiye Kurulu 20/02/2014 tarihli ve 9 sayılı Kurul kararına göre medya okuryazarlığı dersini verebilecek eğitimciler şu şekilde belirtilmektedir:

“Medya Okuryazarlığı: Öncelikle üniversitelerin Basın Yayın Yüksekokulları/İletişim Fakültelerinden mezun olup hâlen Sınıf Öğretmeni olarak görev yapanlar ile Gazetecilik alanı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri alanı, Radyo-Televizyon alanı Öğretmenleri olmak üzere, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri tarafından okutulur.”

Kurul kararına göre medya okuryazarlığı dersini vermesi için iletişim alanından mezun olanlara öncelik tanınmıştır. Geçmiş yıllarda lisans mezunlarına tanınan sınıf öğretmeni olma hakkı döneminde atanan öğretmenler bu kapsama girmektedir. Halihazırda böyle bir uygulama olmadığı için ataması olan yoğunlukla diğer bölüm öğretmenlerinin bu dersi verdiği anlaşılmaktadır. Esasında sınıf öğretmenliği de başlı başına bir uzmanlık alanı olduğu için her lisans mezununun sınıf öğretmeni olması doğru bir uygulama olarak düşünülmemektedir.

Medya okuryazarlığı dersi öğretim programının kazanımları beş ana başlık “*Birey, Toplum Ve Medya, Katılım Ortamı Olarak Medya, Bilgi Kaynağı Olarak Medya, Eğlence Kaynağı Olarak Medya, İkna Aracı Olarak Medya*” altında değerlendirilmiştir. Bu başlıkların altında ayrıca beceriler, değerler ve kazanımlar açıklanmıştır⁵. Dersin öğretim programı medya ve iletişim alanının başlı başına bir uzmanlık alanı olduğunu göstermektedir. Lisans düzeyinde iletişim fakültelerinin bu uzmanların yetiştirildiği en doğru alan olduğu anlaşılmaktadır. Bilgi teknolojileri dersinde olduğu gibi medya okuryazarlığı dersinde de alanında yetişmiş uzmanların bu dersi vermesi dersin verimli olmasının ön koşuludur. Medya okuryazarlığı dersinin zorunlu dersler kapsamına alınıp

⁵ Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf), (Erişim tarihi: 29. 12. 2021)

alanında uzman (iletişim fakültesi mezunları) kişilerin bu dersin öğretmeni olarak atanması dersten beklenen kazanımları artıracakı düşünölmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Demokrasi ve ifade özgürlüğünün birbiri ile doğrudan ilişkili olduğu, her ikisinin de birbirini doğrudan etkilediği bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. İfade özgürlüğü ise kitle iletişim araçlarını kullanabilme kabiliyetinden bağımsız değildir. Bu nedenle ifade özgürlüğü, iletişim özgürlüğü ile birlikte düşünölmek üzere bir kavramdır. Çağımızda iletişim araçlarının toplumun büyük bir kesimi tarafından kullanılabilir oluşu (özellikle yeni medya) temel hak ve özgürlükler konusundaki taleplerin artmasına yol açtığı ve demokrasi tarihinde görece yeni denilebilecek bir sürecin başlamasına neden olduğu söylenebilir. Timisi, (2005: 94) bunu *yeni toplumsal hareketlerin tarihin anlamından çok özyönetime, iktidarı ele geçirmekten çok iç demokrasiye doğru bir eğilimi içlerinde taşıması* ile açıklamaktadır.

Tarih boyunca iktidarlar ister monarşik olsun ister demokratik vs. her daim kendilerine gelecek eleştirileri bertaraf edebilme adına çeşitli yöntemler (sansür, hukuki engeller vs.) kullanmış ve kullanmaktadır. Çağımız iletişim ortamı ise bu yöntemlerin uygulanmasında iktidarlara zorlamakta ve baskıya dayalı yönetimlerin çözümlenmesine yol açmaktadır. Çağımız insanı demokrasiyi sadece bir yönetim biçimi olarak değil bir yaşam biçimi olarak gören, bunu gerçekleştirecek potansiyelinin farkında olan kişi olarak tanımlanabilir. Yeni medya ve onun kullanıcıya sunduğu olanaklar da buna büyük ölçüde olanak sağlamaktadır. Bunların yanı sıra demokrasinin iyi işlediği bir toplumda yönetenlerin de işlerinin kolaylaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Sosyal, siyasal ve ekonomik hayatı düzenleyen devlet mekanizması bu nedenlerden dolayı demokrasi bilincine sahip bireylerle ülkesini güvenli bir geleceğe taşıyacaktır. Bu noktada her alanda olduğu gibi eğitim sistemi öne çıkmaktadır. Demokrasi bilinci yüksek bireylerin, ifade özgürlüğünün en önemli mecrası olan iletişim araçlarını doğru kullandığında ancak ifade özgürlüğünden söz edilebilir. Bireyler, ifade özgürlüğünün ne olduğu, nerede sınırlandırıldığı ve nasıl toplum yararına dönüştürüleceğinin farkında olacak şekilde eğitim almaları yaşadığımız çağda bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır.

XXI. yüzyıl dünya genelinde artan nüfus, yeni iletişim teknolojileri, ona bağılı artan iletişim etkinlikleri yeni bir sosyal gerçekliği ön plana çıkarmaktadır. Devletlerin veya iktidarların buna duyarsız kalması toplumsal gerilimlere yol açabilmektedir. Değişen dünya, değişen sosyal gerçeklik ve büyüyen nüfus yaşanan çağda sosyal bilimlerin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada yeni iletişim ortamının özellikleri ve ortaya çıkardığı sosyal gerçeklikler belirlenen başlıklar altında tartışılmıştır. Bu doğrultuda orta öğretim düzeyinde seçmeli derler kapsamında verilen medya okuryazarlığı dersinin mevcut halinin neden yeni iletişim ortamında işlevsiz kaldığı anlatılmaya çalışılmıştır.

Medya okuryazarlığı ders programı 2018 yılında MEB tarafından güncellenmiş ve çağın gerekliliklerine göre revize edilmişmiş olmasına rağmen dersten beklenen verimin sağlanması mevcut hali ile yeterli görülmemektedir. Bu bağlamda dersin zorunlu dersler kapsamına alınması ve dersin alanda uzman iletişim fakültesi mezunları tarafından verilmesinin sağlanması ile ancak dersin güncellenmesi ile atılan adım tamamlanmış olacaktır.

Bu ders hâlihazırda çoğunlukla bilişim, Türkçe ve sınıf öğretmenleri tarafından verilmektedir. Fakat iletişimin başlı başına bir uzmanlık alanı olduğu bilinen bir gerçektir ve bu alanda yetişen uzmanların iletişim fakültelerinde yetiştiği unutulmamalıdır.

Çalışmada medya okuryazarlığı dersinin neden iletişim uzmanları tarafından verilmesi gerektiği beş başlık altında tartışılmıştır. Bu başlıklar daha da artırılabilir ve güncellenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksaray S., (2011), *Siber Zorbalık*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2011, Sayfa 405-432
- ALTAY, D. (2005). Küresel Köyün Medyatik Mimarı Marshall McLuhan. N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan, B. Çoban (Yay. Haz.). Kadife Karanlık: 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar İçinde (s. 9-74). İstanbul: Su Yayınevi.
- Apak Ö. (2008). *Türkiye, Finlandiya ve İrlanda ilköğretim programlarının medya okuryazarlığı eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi).
https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/427588/yokAcikBilim_333285.pdf?sequence=-1&isAllowed=y.
- Arıcak O. T., Kınay H., Tanrıku T., (2012). *Siber Zorbalık Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları*, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 17, 101-114.
- Babacan M. E., (2015). *Yeni Medya Bağlamında Toplumsal Hareketler ve Yeni İnsanın Karakter Analizi*, folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:83 295-307
- Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). *Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri Ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri*. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, 2(2), 17-30.
- Akca, E. B., (2017). *Siber Zorbalık Nedir? Nasıl Mücadele Edilir?*
<https://internetyardim.org.tr/dosya/ljaiF.pdf>. (Erişim tarihi: 28. 12. 2021).
- Bayram N., Sayılı M. (2013). *Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı*. Sakarya University Journal of Education, 5/3, 118-129.
- Buckingham D., (2007). *DigitalMedia Literacies: rethinkingmediaeducation in the age of the Internet* Research in Comparative and International Education, Volume 2, Number 1,
- Cankaya Ö., Yamaner M. B., (2012) *Kitle İletişim Özgürlüğü*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Cerrah, L. (2016). *Sosyal Medya ve Bazı Kurumsal Etkileşimler ve Sosyal Medyaya Eleştirel Yaklaşım/Some Corporate Social Media and Interaction and Critical Approach to Social Media*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), 1393-1414.
- Ceyhan Ç., (2017). *Sosyal Medyanın Tüketim Gücü*, e-Journal of New Media / Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNMSeptember 2017 Volume 1 Issue 3. Erişim Tarihi: 12. 04. 2018.

- Creeber G., Martin R., (2009). *DigitalCultures Understanding New Media*. Open University Press, New York.
- Çetinkaya S., (2008). *Bilinçli medya kullanıcıları yaratma sürecinde medya okuryazarlığının önemi* (Tez No. 228331) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ZpSdSy1JqQcBiXI3ORde2A&no=i348kTytD-iLrIysq0kDw>.
- Eroğlu Y., Güler N., (2015) *Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Sakarya University Journal of Education, 5/3, 118-129.
- Fraser, N. (2004). *Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı*. Kamusal Alan, 103-132.
- Gere C.,(2008). *Digital Culture*, Second Edition, London: Reaktion,
<http://mediaartscultures.eu/jspui/bitstream/10002/597/1/digital-culture.pdf>
Erişim Tarihi: 13. 05. 2021.
- Goffman E., (1956) *The Presentation Of Self InEverydayLife*,
https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf, Erişim Tarihi: 18. 05. 2021.
- Hakyemez Y. Ş., (2012). *Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 57-2
- İSMAYILZADA, L. (2017). *Sanal Dünyada Sanal Dönüşüm*. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 1(3), 227-236.
- İnce G. B., (2017). *Yeni Medyanın Haber Tüketim Pratiklerine Etkisi: İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Değerlendirme*, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology 2017 Güz/Fall – Cilt/Vol: 8 - Sayı/Num: 29. 05. 03. 2018. 26-52.
- İşman, A., Buluş B., Yüzüncüyıl K. S., (2016). *Sosyalleşmenin Dijitale Dönüşümü ve Dijital Benliğin Sunumu*, TRT Akademi Cilt 1 / Sayı 2.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/218561>, Erişim Tarihi: 18. 08. 2021.
- Jeanneney, J. N., (2006). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Karagöz, K. (2013). *Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri*, İletişim ve Diplomasi Dergisi. Sayı 1. 05. 04. 2018. 131-157

- Karaduman, M. (2002). *Değişen iletişim ortamı, yeni medya ve internet gazeteciliği* (Tez No. 111359) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Keane, J., (2010). *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Köker E. (1998). *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Morozov, E. (2011) *The Net Delusion*, New York: PublicAffairs. PerseusBooksGroup.
- Özçetin B., Arslan U. T., Binark M. (2012) *Türkiye’de İnternet, Kamusal ve Demokratik Kanaat Oluşumu*. Folklor/Edebiyat, cilt:18, sayı:72.
- Özgül, G., E. (2012). *Bir Görme Biçimi Olarak Yeni Medya: Kamusal Bir Alan İmkâninin Araştırılması*, Journal of Yaşar University 26(7).<https://journal.yasar.edu.tr/arsiv/vol7/no26-vol7/>, Erişimtarihi: 02. 05. 2011.
- Özkaya, B., (2013). *Ağ Toplumunun Omurgası Olarak İnternetin Demokrasi ve Kamusal alan Açısından Değerlendirilmesi*, Yeni Medya’da Demokrasi (Der. Algül A., Üçer N.), 135-163, Literatürk, İstanbul.
- Pavlik, J. V., (2013). *Yeni Medyada Demokrasi*, Çev: Demir M., Kalsın B., Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Raskauskas J.,Stoltz D. (2007) *Involvement in Traditional and Electronic Bullying Among Adolescents*, Developmental Psychology Vol. 43, No. 3, 564 –575. <https://pdfs.semanticscholar.org/f21d/b7d1f74cbd707e6d168f04ef9c5be91ee730.pdf>. Erişim tarihi: 07. 05. 2021.
- Şener, G. (2006). *İnternet Ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım*. İnet-Tr XI “Türkiye’de İnternet” Konferansı, TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi, 21-23.
- Serin H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık / siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri* (Tez No. 317225) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi], YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=81U1hZyQBecWQzxb rvZIIQ&no=uLmmdn0qigL2q02nJXxIdw>.
- Rideout, V. (2012). *Social Media, and Social Life: How Teens View Their Digital Lives*, Common Sense Media’s Program for the Study of Children and Media, www.common sense. org/research Erişim Tarihi: 11. 04. 2021.
- Wang J., vd. (2009). *School Bullying Among Adolescents in the United States: Physical, Verbal, Relational, and Cyber*, Journal of Adolescent Health 45 368–375.

[https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(09\)00138-4/pdf](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(09)00138-4/pdf). Erişim Tarihi: 07. 05. 2021.

Uzun Yedekci, E. & Yedekci, E. (2021). *Sosyal Medyanın Kamusal Alan Oluşturma Potansiyeli Üzerine: Bookstagram Örneği*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (1), DOI: 10.16953/deusosbil.728206, 109-140.

Yun C., (2015). *The Technologization of Politics: The Internet and the Electronic Citizen*, https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=ungradawards_2015 Erişim Tarihi: 01. 04. 2020.

İlgin, S. Nasıl Bilişim Teknolojileri Öğretmeni Olunur? Bilişim Teknolojileri Öğretmeni Ne İş Yapar? <https://istanbulbogazicienstiti.com/meslek/sayisal/bilisim-teknolojileri-ogretmeni>. (Erişim Tarihi: 26. 09. 2021).

<https://medyaakademi.com.tr/2020/03/26/dunden-bugune-internet-web-1-0-web-2-0-ve-web-3-0/> (Erişim Tarihi: 26. 09. 2021).

Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf). Erişim Tarihi: 10. 12. 2021.

<https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>. Erişim Tarihi: 12. 12. 2021.